Голові Разової спеціалізованої ради PhD 17054
Запорізького національного університету,
д.фіз.вих., професору
Карауловой Світлані Іванівні

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з фізичного виховання і спорту, професора Дяченко Андрія Юрійовича дисертаційну роботу Тищенка Дениса Григоровича «Удосконалення процесу підготовки гандболісток високої кваліфікації», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота Дениса Григоровича Тищенка присвячена вдосконаленню підготовки гандболісток високої кваліфікації шляхом диференціації тренувальних навантажень і комплексного контролю підготовленості. Актуальність дослідження визначається необхідністю узгодження фізичних і психофізіологічних можливостей спортсменок із вимогами сучасного жіночого гандболу. Повторні прискорення, контактні взаємодії, кидки та передачі в умовах дефіциту часу потребують одночасного забезпечення високої рухової продуктивності, точності реагування та своєчасного вибору ігрового рішення.

Особливої уваги заслуговує поставлене автором питання щодо поєднання фізичної підготовки з удосконаленням сенсомоторних і когнітивно-сенсомоторних функцій. Окремі показники швидкісних, силових або координаційних здібностей не вичерпують характеристики готовності спортсменки до ігрової діяльності. Тому розроблення програми, що враховує

ігрове амплуа, структуру підготовчого періоду й індивідуальну динаміку працездатності, має наукове та прикладне значення.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами і темами

Робота виконана відповідно до теми науково-дослідної роботи Запорізького національного університету «Теоретико-методичні засади вдосконалення навчально-тренувального процесу у різних видах спорту» на 2022–2026 роки, державний реєстраційний номер 0122U001108. Зміст дослідження відповідає зазначеному напряму та предметному полю спеціальності 017 Фізична культура і спорт.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень

Мету роботи конкретизовано у п’яти завданнях, які охоплюють аналіз проблеми, визначення вихідних характеристик підготовленості, розроблення програми та інтегрального індексу психофізіологічних функцій, а також експериментальну перевірку запропонованих рішень. Об’єкт і предмет дослідження узгоджені з його спрямованістю. Послідовність виконання завдань забезпечує перехід від встановлення передумов удосконалення підготовки до оцінювання результатів педагогічного впливу.

Дослідження проведено за участю 32 спортсменок основного та резервного складу гандбольного клубу «Галичанка» м. Львів. Контрольна та експериментальна групи включали по 16 гандболісток. Констатувальний етап охоплював сезон 2023–2024 років, формувальний – сезон 2024–2025 років. Автор зазначає отримання інформованої згоди учасниць і дотримання біоетичних принципів проведення досліджень за участю людини.

Застосовано аналіз науково-методичних джерел і документальних матеріалів, педагогічне спостереження, тестування, педагогічний експеримент та математико-статистичне опрацювання даних. Психофізіологічні функції оцінювали за вісьмома спеціалізованими тестами, зокрема із використанням принципу Go/No-Go. Фізичну підготовленість характеризували за результатами

бігу й ведення м’яча на 30 м, передач м’яча за 1 хвилину, стрибка у довжину з місця та кидка набивного м’яча. Здатність до повторної високоінтенсивної роботи оцінювали за спеціалізованим тестом «AnaerobHandball».

Позитивною рисою методичного підходу є наближення контрольних завдань до рухової структури гандболу та аналіз результатів за ігровими амплуа. Наявність контрольної групи й повторних обстежень посилює обґрунтованість оцінювання програми. Водночас чисельність позиційних підгруп, спосіб формування груп і статистичне опрацювання повторних вимірювань визначають межі узагальнення результатів та потребують уточнень, наведених нижче.

Наукова новизна і теоретичне значення результатів

Основний науковий результат полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці структури й змісту програми підготовки гандболісток високої кваліфікації з розподілом навантажень у мікро- та мезоциклах. Змістовою відмінністю запропонованого підходу є поєднання засобів фізичного, координаційного та психофізіологічного вдосконалення з урахуванням ігрової спеціалізації спортсменок і завдань відповідного етапу підготовки.

Окремий результат становить розроблення інтегрального індексу рівня прояву психофізіологічних функцій. Об’єднання бальних оцінок восьми тестів створює можливість узагальненої характеристики досліджуваних функцій та контролю їх динаміки. Запропонований індекс має прикладну перспективу, а його подальша перевірка на незалежних вибірках може посилити діагностичну цінність.

Теоретичне значення роботи пов’язане з конкретизацією взаємодії фізичної та психофізіологічної складових підготовленості гандболісток. Отримані дані доповнюють уявлення про відмінності адаптаційних змін залежно від ігрового амплуа та змісту контрольного завдання. Наукову новизну доцільно пов’язувати насамперед із дослідженою організацією підготовки та запропонованою

системою оцінювання, оскільки використані тренувальні засоби окремо вже відомі у спортивній практиці.

Практичне значення та впровадження результатів

Практичне значення дисертації визначається можливістю використання розробленої програми для планування підготовки жіночих гандбольних команд. У роботі подано співвідношення видів підготовки в мезоциклах, характеристику спрямованості мікроциклів, комплекси вправ і параметри їх виконання. Зокрема, частка загальної фізичної підготовки змінюється від 40% у втягувальному мезоциклі до 30% у контрольно-підготовчому та 20% у передзмагальному; спеціальна фізична підготовка становить відповідно 20%, 40% і 20%.

До програми включено спеціально-підготовчі вправи з м’ячем, координаційні та балансувальні завдання, інтервальні й колові режими роботи, вправи з додатковим опором, засоби психоемоційної регуляції та відновлення. Практичну цінність має регламентація їх поєднання відповідно до завдань підготовки, а також можливість використання інтегрального індексу для педагогічного контролю.

У дисертації наведено відомості про впровадження результатів в освітній процес Запорізького національного університету, Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, Національного університету «Запорізька політехніка», а також у навчально-тренувальний процес жіночої збірної України та клубу «Галичанка». Зазначені напрями впровадження відповідають змісту й прикладній спрямованості дослідження.

Оцінка змісту дисертації та отриманих результатів

Дисертація містить анотації, вступ, шість розділів, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. За наведеними автором відомостями, загальний обсяг становить 256 сторінок, основний текст – 219 сторінок; список джерел містить 214 найменувань, із них 122 – латиницею. Роботу ілюстровано 37 таблицями, 22 рисунками та однією схемою.

У *вступі* обґрунтовано актуальність удосконалення підготовки гандболісток високої кваліфікації, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення результатів. Основну увагу зосереджено на необхідності поєднання фізичної підготовки з удосконаленням психофізіологічних функцій та диференціацією тренувальних навантажень.

У *першому розділі «Теоретико-методичні засади удосконалення процесу підготовки гандболісток високої кваліфікації»* систематизовано наукові дані щодо фізичної підготовленості, анаеробної роботоздатності та психофізіологічного забезпечення ігрових дій. Обґрунтовано доцільність їх комплексного вдосконалення з урахуванням ігрового амплуа та індивідуальних можливостей спортсменок.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» представлено методи тестування й організацію педагогічного експерименту за участю 32 гандболісток, розподілених на дві групи по 16 спортсменок. Особливий інтерес становить поєднання восьми спеціалізованих психофізіологічних тестів в інтегральний індекс, який дозволяє узагальнено оцінювати виконання сенсомоторних і когнітивно-сенсомоторних завдань.

У третьому розділі «Комплексна характеристика підготовленості гандболісток високої кваліфікації» визначено вихідні показники фізичної підготовленості, анаеробної роботоздатності та психофізіологічних функцій. Виявлено нерівномірність їх прояву залежно від ігрового амплуа. Відсутність спортсменок із високим рівнем інтегрального психофізіологічного показника в обох групах визначила один із пріоритетних напрямів розроблення програми.

У четвертому розділі «Експериментальна програма вдосконалення процесу підготовки гандболісток високої кваліфікації» розкрито структуру, зміст і розподіл тренувальних навантажень у мікро та мезоциклах. Методичний інтерес становить поєднання спеціалізованих фізичних вправ із завданнями на

реагування, вибір рухової дії, координацію та рівновагу, а також засобами психоемоційної регуляції й відновлення.

У *п'ятому розділі «Оцінка ефективності розробленої програми вдосконалення процесу підготовки гандболісток високої кваліфікації»* наведено результати експериментальної перевірки програми. Найбільш виразним результатом стало досягнення високого рівня інтегрального індексу психофізіологічних функцій у 81,25% спортсменок експериментальної групи проти 6,25% контрольної ($p<0,01$). Це супроводжувалося покращенням швидкісних і спеціалізованих рухових дій та результатів повторної високоінтенсивної роботи.

У *шостому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження»* отримані результати зіставлено з науковими даними та конкретизовано внесок автора. Показано вибірковий характер адаптаційних змін: виразне покращення спеціалізованих тестових характеристик не супроводжувалося статистично значущими змінами результату стрибка у довжину з місця та коефіцієнта втоми.

У *висновках* узагальнено результати відповідно до завдань дослідження. Підтверджено ефективність запропонованої програми за дослідженими показниками та визначено можливості застосування інтегрального індексу психофізіологічних функцій у педагогічному контролі.

Найвиразнішим результатом психофізіологічного тестування є зміна розподілу спортсменок за рівнями інтегрального індексу. Наприкінці експерименту високого рівня досягли 13 із 16 гандболісток експериментальної групи та 1 із 16 спортсменок контрольної групи, тобто 81,25% і 6,25% відповідно. Автор наводить статистично значущу відмінність часток на рівні $p<0,01$. Цей результат свідчить про виражену динаміку виконання комплексу контрольних завдань.

За даними загальних висновків, середній час повторних прискорень в експериментальній групі покращився залежно від амплуа на 14,7–17,6%. Час бігу

на 30 м зменшився на 8,5–13,4%, ведення м’яча – на 7,8–12,2%, результат кидка набивного м’яча зріс на 18,0–24,0%. Водночас приріст результату стрибка у довжину з місця та зміни коефіцієнта втоми статистичної значущості не досягли. Розмежування значущих і незначущих змін є важливим для коректної оцінки вибіркової спрямованості впливу програми.

Загальні висновки переважно відповідають поставленим завданням і відображають основні результати експерименту. Сукупність матеріалів характеризує володіння здобувачем методами педагогічного дослідження, навичками організації тестування та аналізу результатів. Найбільш переконливо робота обґрунтовує покращення досліджених тестових характеристик підготовленості в умовах конкретної гандбольної команди.

Повнота висвітлення результатів у публікаціях та академічна доброчесність

За відомостями дисертації, результати представлено у 16 наукових працях: трьох статтях у виданнях, проіндексованих у Scopus, семи статтях у наукових фахових виданнях України, з яких чотири одноосібні, та шести публікаціях апробаційного характеру. У переліку наведено праці з фізичної та функціональної підготовленості гандболісток, анаеробної роботоздатності й методів удосконалення тренувального процесу. Тематика зазначених праць відображає основні напрями дослідження; для колективних публікацій охарактеризовано особистий внесок здобувача.

У дисертації наведено посилання на використані наукові джерела та визначено особистий внесок здобувача в опубліковані у співавторстві праці. За результатами аналізу поданого тексту ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження та дискусійні положення

1. У підрозділі 2.1.8 недостатньо конкретизовано перевірку передумов застосування t-критерію, розмежування залежних і незалежних порівнянь та

контроль множинного тестування. Для оцінювання ефекту програми доцільно порівняти міжгрупові зміни з урахуванням вихідного рівня, навести розміри ефектів і довірчі інтервали.

2. Потребує уточнення фізіологічна інтерпретація розрахункового показника «потужність анаеробного лактатного механізму енергозабезпечення». У методичному розділі його пов’язано з кращим часом подолання відрізка, без прямого вимірювання лактату та газообміну. У шостому розділі автор слушно визнає непрямий характер такої оцінки. Проте цю межу інтерпретації доцільно послідовно зберегти у формулюваннях новизни та висновків.

3. Для інтегрального індексу психофізіологічних функцій доцільно докладніше обґрунтувати рівнозначність восьми тестових оцінок і порогові межі рівнів. Потребують висвітлення повторна надійність, зв’язок із незалежними критеріями та можливий ефект навчання при повторному виконанні спеціалізованих завдань.

4. Планування навантажень з урахуванням ОМЦ є важливою складовою програми. Водночас необхідно конкретизувати спосіб визначення фаз, урахування індивідуальної тривалості циклу й симптомів та алгоритм узгодження індивідуального плану з командними заняттями.

5. Доцільно чіткіше розмежувати доведене покращення тестових характеристик і перенесення змін у змагальну діяльність. Зіставлення динаміки підготовленості з точністю кидків, технічними помилками або результативністю дій у матчах посилило б практичні висновки.

Наведені зауваження стосуються уточнення методичних процедур, меж фізіологічної інтерпретації та представлення результатів і не знижують наукової та практичної цінності дисертації. Порушені питання розглянуто під час наукової дискусії та враховано в остаточному формулюванні висновків. Окремі з них розширюють бачення проблеми й окреслюють перспективні напрями подальших досліджень.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Тищенка Дениса Григоровича «Удосконалення процесу підготовки гандболісток високої кваліфікації» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке містить нові науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне і практичне значення.

Вважаю, що дисертаційне дослідження повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019 р.), а її автор Тищенко Денис Григорович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт, галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка.

Офіційний опонент

Доктор наук з фізичного виховання
та спорту, професор, професор кафедри
водних видів спорту Національного
університету фізичного виховання і спорту
України Андрій ДЯЧЕНКО

Підпис Андрія ДЯЧЕНКО засвідчую:
Проректор з науково-педагогічної роботи
Національного університету фізичного
виховання і спорту України Ольга БОРИСОВА

Дата 14.10.2026